

Door Kitlyn Tjin A Djie en Irene Zwaan

Witte mannen in de media: De dood in de pot voor diversiteit

Ongeschreven regels dwingen tot meer van hetzelfde in het publieke domein

Vrijdag, 13 mei 2011. De laatste aflevering van Pauw en Witteman van het seizoen. Een speciale aflevering met kijkersvragen. Aan tafel zitten Bram Moszkowicz, Heleen van Royen en Wouter Bos. Waarom er zo weinig vrouwen aan tafel verschijnen, vragen kijkers zich af. Heleen van Royen geeft het antwoord en zegt daarmee wat iedereen denkt. “Omdat het doodeng is! Ik moet eerst drie rondjes om de studio rennen voor ik me opgepompt heb om het aan te kunnen!” Ze noemt de overdaad aan mannen in pakken intimiderend, Jeroen Pauw een seksist en, zegt ze, je voelt je als een kip in een hok vol hanen.

Niet alleen Pauw en Witteman hebben een overkill aan witte mannelijke gasten aan tafel, ook bij andere talkshows zoals De Wereld Draait Door zijn de mannen vaak in de meerderheid. Het lijkt voor de hand liggend dat de publieke omroep iets aan de afwezigheid van vrouwen en migranten zou moeten doen. De publieke omroep is er immers voor iedereen. Toch wordt er meesmullend gereageerd op de prestatie-overeenkomst tussen de Nederlandse Publieke Omroep en het ministerie van OCW, waarin is afgesproken dat de representatie van vrouwen en allochtonen over vijf jaar is verbeterd. Pownews uit z'n verontwaardiging met een zogenaamd satirische, maar eigenlijk zeer krenkende en kwetsende campagne: “Een neger omdat het moet!” Verslaggever Rutger Castricum gaat daarin de straat op met zijn microfoon op zoek naar migranten die “ergens een mening over hebben.” Kromme tenen krijg je ervan. En het effect is – uiteraard – dat de drempel voor groepen die al uitgesloten worden, nog hoger wordt in die arena. Het team van Pownews telt zelf slechts één vrouwelijke verslaggever...

Hoe komt het dat witte mannen zo domineren in deze programma's? Welke subtiele processen maken dat vrouwen en migranten zo gemakkelijk uitgesloten kunnen worden in het publieke domein? Welke mechanismen houden die mannelijke dominantie in stand?

Er zijn bepaalde patronen en opvattingen aan te wijzen in Nederland die ruimte voor diversiteit in de weg staan. Een heilige overtuiging in onze samenleving is dat iedereen gelijk moet zijn. Die opvatting zit in alles: Politiek, burgerparticipatie, poldermodel, inburgering, opvoeding. We zoeken altijd naar de overeenkomsten in plaats van naar de verschillen. Terwijl diversiteit juist vraagt om ruimte voor verschil.

“Ja”, zeggen we dan, “natuurlijk accepteren we verschillen.” Maar als we diep in ons hart kijken, zijn we tegen hiërarchie in families en vinden we het waanzin dat vrouwen uitgehuwelijkt worden. We zijn er van overtuigd dat er maar één waarheid kan bestaan. Dus vinden we het stiekem stom dat je als hoog opgeleide Marokkaanse vrouw kiest voor de Islam en je conformeert aan de regels van je familie. Je kunt niet dat doen en tegelijkertijd geëmancipeerd zijn. Om te emanciperen moet je autonoom en onafhankelijk van je familie zijn. Daarom is onze beschaving superieur, wij hebben ons ontworsteld aan familie, religie en hiërarchie. We barsten van de heilige huisjes en vinden dat anderen op ons moeten lijken om mee te kunnen doen. Dit geldt zowel voor de Nederlandse samenleving als voor Nederlandse families, bedrijven en organisaties.

Binnen verschillende beroepsgroepen gelden verschillende dominante opvattingen. We vinden dat je als politicus onverstoort, zelfverzekerd en gezaghebbend moet overkomen, dat je moet kunnen dealen met elke verslaggever, ongeacht hoe grof je bejegend wordt. Als je als politicus niet bestand lijkt te zijn tegen de prikkende en provocerende pers, zoals bijvoorbeeld Ella Vogelaar en

Agnes Kant dat niet waren, dan ben je geen goeie politicus. Een goeie politicus is meestal een man.

Literatuur is alleen literatuur als het door een man is geschreven. Vrouwen die schrijven en succesvol zijn worden op het boekenbal niet serieus genomen en winnen geen prijzen. Tenzij je Connie Palmen heet. Zij heeft goed onder de knie hoe het werkt in het door mannen gedomineerde literaire wereldje. Dat betekent dat ze zichzelf net als hen groot durft neer te zetten, dat ze zich badinerend uitlaat over haar vrouwelijke collega's en dat ze samen met haar mannelijke collega's een gesloten bolwerk vormt. "Scheer je weg, nietsnutten in het land van de literatuur. Donder op!" Zo sprak ze op het boekenbal van 2009 over onder anderen Saskia Noort. Daarbij profiteert ze van haar donkere stemgeluid, rookt ze als een ketter en drinkt ze als een kerel. Ze is *one of the guys*.

Als verschillende dominante opvattingen in een samenleving, organisatie of een beroepsgroep naadloos over elkaar schuiven, is er sprake van een zogenaamde Doxa. Bijvoorbeeld wanneer in een bepaalde context witte mannen van de hogere klasse die allemaal links geïntereerd zijn domineren, dan versterken die dominanten elkaar waardoor het steeds moeilijker is ruimte te maken voor iets anders. Er is nauwelijks ruimte voor een andere sekse, andere kleur, andere opvatting, andere klasse en ga zo maar door. Hoe meer gestapelde dominanten, hoe ondoordringbaarder het systeem. En het zet zich zo vast dat datgene wat uitgesloten wordt moeilijk onder de aandacht gebracht wordt. Vervolgens ontstaat er een set van regels en overtuigingen waaraan iedereen zich houdt zonder deze ter discussie te stellen. Het leidt in feite tot een blinde vlek over het waarom en het belang van deze regels en opvattingen.

Als er sprake is van een Doxa, spelen er allerlei subtiele mechanismen die leiden tot uitsluiting van datgene wat anders is. Zo ook in de media. Nergens domineren witte mannen zo sterk als op de redacties van de Nederlandse kranten. En eerder noemden we al de tafels gevuld met witte mannen in Nederlands' meest toonaangevende talkshows Pauw en Witteman en De Wereld Draait Door.

De Wereld Draait Door maakte in mei 2010 vlak voor de verkiezingen een uitzending met alleen maar vrouwelijke politici, ter compensatie van de witte mannelijke dominantie in de campagne. PvdA'er Jetta Klijnsma merkt op een gegeven moment op dat ze het vaak prettiger vindt als ze met vrouwelijke politici onder elkaar zaken doet. 'Zoals wij hier als dames met elkaar aan tafel zitten vind ik het heel fijn en prettig,' zegt ze. Presentator Matthijs van Nieuwkerk straft haar vrouwelijke opmerking: 'Oh? Wordt het een theekransje? Koekje erbij misschien?' Met andere woorden, zo doen we dat niet op deze plek. Onmiddellijk ondermijnen de andere vrouwen Klijnsma's stelling, en zeggen dat het er ook vaak pittig aan toe gaat in debatten en onderhandelingen tussen vrouwen. Je moet je aanpassen aan de dominante opvattingen om erbij te mogen blijven horen. Je net als deze vrouwen en Connie Palmen, openlijk verzetten tegen het doen en laten van de groep waar je uit voort komt helpt om toegelaten te worden in de nieuwe groep. Denk ook aan Ayaan Hirsi Ali die haar eigen cultuur en achtergrond scherp veroordeelde en als een succesvol talent werd ontvangen in de arena van de politiek

Margriet van der Linden, hoofdredacteur van de Opzij en Prem Radhakishun, televisiemaker, pleitten op 9 juni 2010 bij tv magazine De Wereld Draait Door voor de aanstelling van een vrouwelijke burgemeester in Amsterdam nadat Job Cohen had aangekondigd partijleider van de PvdA te worden en zijn post in de hoofdstad te zullen verlaten. De reactie van Jort Kelder, die als tafelheer naast presentator Matthijs van Nieuwkerk zat, is typerend. "Ik vind het onzin," zegt hij geïrriteerd. "Het moet gewoon gaan over kwaliteit!"

Veel mensen zien niet dat diversiteit zal bijdragen aan kwaliteit. De context moet dan echter wel ruimte bieden aan diversiteit. Door diversiteit te omarmen sluit je beter aan bij de diversiteit in je achterban. Een afspiegeling zijn van de samenleving is een voorwaarde om kwaliteit te kunnen leveren aan een breed publiek. Jort Kelder definieert kwaliteit vanuit zijn eigen waarheid, een

etnocentrisch perspectief, in overeenstemming met de Doxa die hij zo in stand houdt. Deze processen zorgen ervoor dat we alsmaar kiezen voor meer van hetzelfde, en geen ruimte bieden aan nieuwe, andere perspectieven. Kunnen insluiten, anders zijn toelaten, nadenken wat goed is voor verschillende mensen, dat leidt tot kwaliteit.

De Doxa moet opengebrouwen worden om de relativiteit ervan te kunnen ontsluiten. Om ruimte te creëren voor diversiteit, is het belangrijk om te analyseren uit welke lagen de Doxa bestaat. We moeten onze heilige huisjes parkeren om ruimte te maken voor andere perspectieven, andere opvattingen, andere gedragscodes, een ander uiterlijk.

Zolang het voor vrouwen en migranten eng is om aan te schuiven aan tafel bij een Nederlandse talkshow, doen we iets niet goed en draagt de publieke omroep actief bij aan uitsluiting van groepen in de samenleving. Een quotum zal niet werken, als ook niet aan andere voorwaarden wordt voldaan. De arena waar de gesprekken gevoerd worden moet veilig zijn. Anders zijn moet mogen, en niet structureel en genadeloos worden afgestraft. En tot slot: je kunt beter niet de enige zijn aan tafel die anders is. Misschien eens beginnen met wat meer diversiteit onder de gespreksleiders?

Dit artikel is gebaseerd op het gedachtegoed in het boek: 'Managen van diversiteit op de werkvloer' Kitlyn Tjin A Djie en Irene Zwaan, Assen, van Gorcum, 2010